

Näkökulmia ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja poliittisen päätöksenteon tueksi.

Kestävän kehityksen edistämiseen tarvitaan lisäpotkua – toimenpidesitoumuksissa paljon potentiaalia

Jari Lyytimäki erikoistutkija, Suomen ympäristökeskus SYKE

Suvi Vikström tutkija, Suomen ympäristökeskus SYKE

Satu Lähteenoja tutkija, Demos Helsinki

Kaisa Schmidt-Thomé tutkija, Demos Helsinki

Mikael Sokero tutkija, Demos Helsinki

Kestävän kehityksen toimenpidesitoumus on organisaatioille ja yksityishenkilöille avoin ja vapaaehtoinen tapa osallistua konkreettisesti kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttamiseen. Vuoteen 2050 tähtäävä Suomen kansallinen yhteiskuntasitoumus määrittelee keskeiset kestävän kehityksen tavoitteet. Niitä toteutetaan jo noin 700 toimenpidesitoumuksen avulla. Lisää aktiivisia toimia kuitenkin tarvitaan.

Sitoumusten määrän moninkertaistaminen nykyisestä vaatii sitoumuksen tehneiden hyvien kokemusten ja heille koituneiden konkreettisten hyötyjen näkyväksi tekemistä. Tämä edellyttää lisäpanostusta sitoumuksia koskevaan viestintään ja vuorovaikutukseen sekä itse työkalun kehittämistä.

Edelläkävijöiden innostus voi hiipua, jos toimenpidesitoumuksista kertyvää tietoa ei pystytä hyödyntämään tehokkaasti. Sitoumukset kokoavan verkkosivuston ja tietokannan kehittämiseen sekä yhteistyön koordinointiin eri aloitteiden, järjestelmien ja verkostojen välillä on oltava riittävästi resursseja.

Poliittisilla päättäjillä on tärkeä rooli esimerkin näyttäjänä, jotta Suomesta tulee kansainvälisesti tunnettu kestävän kehityksen edelläkävijä. Johtajuutta tulee osoittaa sekä turvaamalla riittävät resurssit että korostamalla Suomessa kehitetyn sitoumusprosessin ainutlaatuisuutta ja kansainvälistä hyödynnettävyyttä.

Sitoumukset innostavat kestäväen kehityksen toteuttamiseen

Suomi on kestäväen kehityksen kärkimaita, mutta Suomessakin tarvitaan yksilöiden, yritysten ja organisaatioiden nykyistä aktiivisempia toimia taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen kestäväyden edistämiseksi. Kestäväen kehityksen toimenpidesitoumukset tarjoavat tähän välineen.

Toimenpidesitoumusten määrä kasvaa nopeasti

Ensimmäisten toimenpidesitoumusten valmistelu käynnistettiin vuonna 2014. Vuosina 2015–2016 sitoumusten määrä lähes kaksinkertaistui, ja keväällä 2017 sitoumuksia oli jo yli 650.

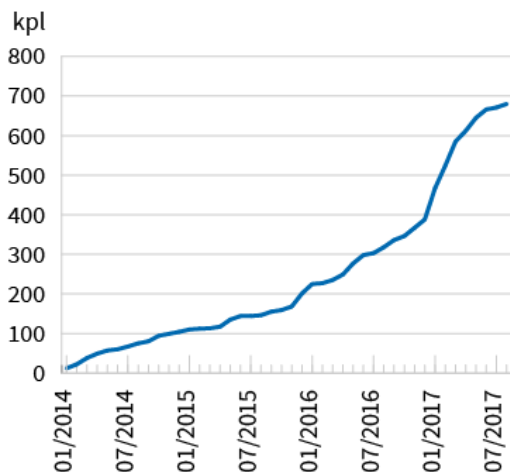
Sitoumukset innostavat laajasti eri puolilla yhteiskuntaa

Lähes puolet sitoumuksista on tullut yrityksistä. Myös koulut ja oppilaitokset ovat tehneet paljon sitoumuksia. Muutamat kunnat ovat olleet erityisen aktiivisia. Esimerkiksi Espoossa kaupungin eri organisaatiot ovat antaneet yli kahdeksankymmentä sitoumusta ja työkalua on käytetty strategisena kehittämisen välineenä.

Sitoumukset vaikuttavat koko yhteiskuntaan

Sitoumusten aiheet liittyvät laajasti eri aihepiireihin, kuten rahoituksen ja sijoitustoiminnan vastuullisuuteen, tekniikan kestäväen käyttöön, työllistymisen tukemiseen, ilmastonmuutoksen hillintään ja energiankäytön tehostamiseen. Toimia toteutetaan kaikilla yhteiskunnan tasoilla kotitalouksista kansainvälisiin aloitteisiin. Sitoumuksilla on esimerkiksi luotu taloudellisia ja ympäristöhyötyjä tuovia sähköisiä tiedonhallinnan järjestelmiä ja edistetty kasvissyönnin kaltaisia elämäntapamuutoksia.

Kestäväen kehityksen toimenpidesitoumusten määrä kasvaa nopeasti

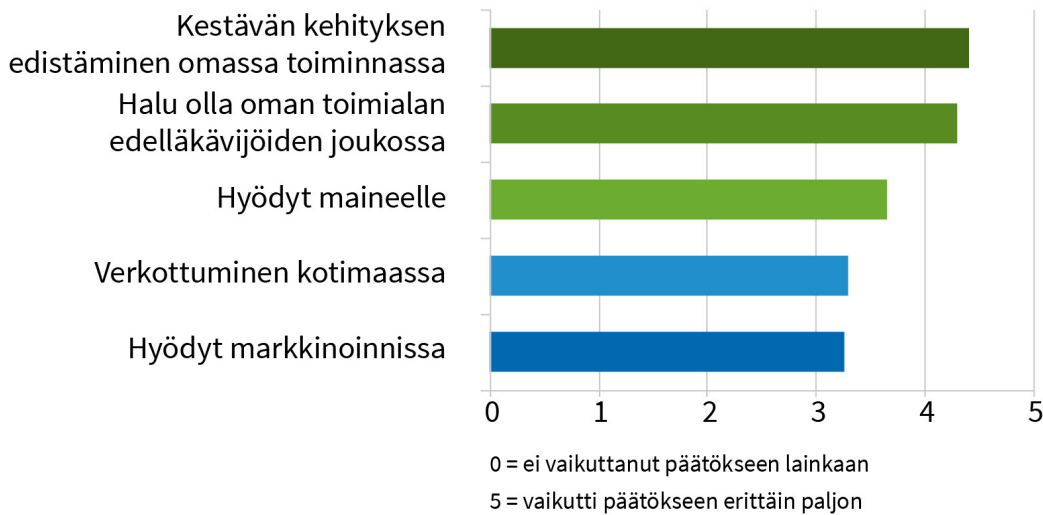
Sitoumuksen antajat edustavat laajasti yhteiskunnan eri tasoja ja sektoreita

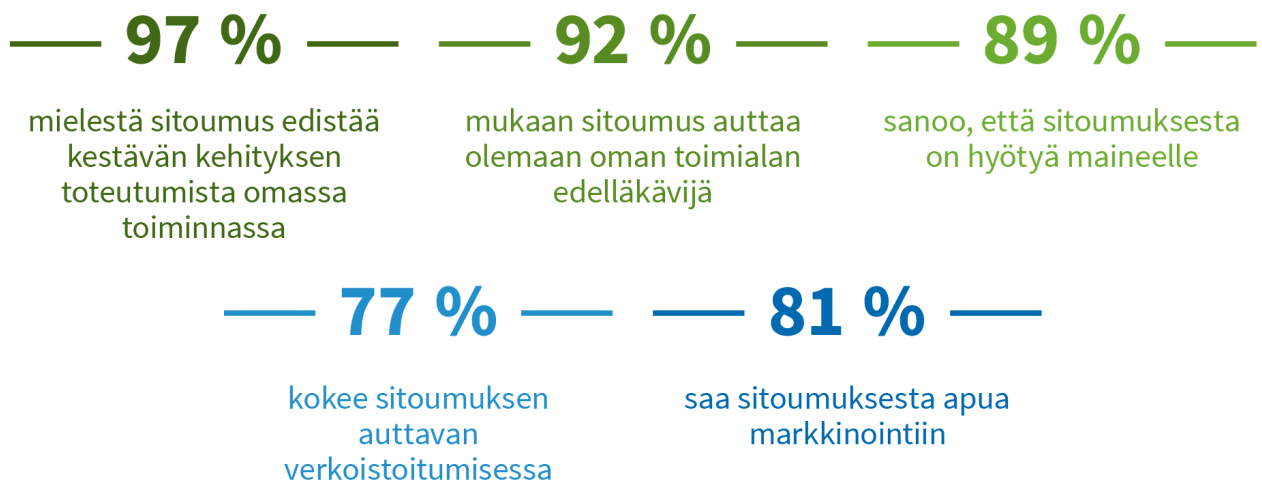
Sitoumuksen tekijöitä motivoi eniten halu olla kestävyuden edelläkävijä

Sitoumuksen tekijöitä motivoi erityisesti halu edistää kestävästä kehitystä konkreettisesti omassa toiminnassa sekä pyrkimys edelläkävijyyteen omalla toimialalla. Huolellisesti valmistellut sitoumukset auttavat kirkastamaan omia tavoitteita ja hahmottamaan pitkän aikavälin mahdollisuuksia ja riskejä.

Viisi syytä tehdä toimenpidesitoumus

Kyselyyn vastanneista toimenpidesitoumuksen tehneistä:

Sitoumuksella on potentiaalia kestävän kehityksen lippulaivaksi

Kestävän kehityksen toimenpidesitoumus kokoaa yhteen paljon toimijoita yksityisistä suuryrityksiin, yksityishenkilöihin ja julkiseen sektoriin. Se luo edellytyksiä erilaisten ihmisten ja organisaatioiden yhteistyölle ja oppimiselle.

Sitoumustyökalun kaltainen vapaaehtoisuuteen perustuva järjestelmä on lupaava tapa edistää kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttamiseen tarvittavaa systeemistä muu-
tosta yhteiskunnassa. Sitoumustyökalun pitkäjänteiseen ylläpitoon ja kehittämiseen

tarvitaan tuntuvia lisäresursseja. Toimenpidesitoumukset voivat yhdessä saada aikaan rakenteellisia uudistuksia ja tukea laajamittaista kestäviin elämäntapoihin siirtymistä. Vapaaehtoisten toimien ohelle tarvitaan rakenteellisia uudistuksia, kuten sääntelyä, verokannustimia ja puhtaan teknologian kunnianhimoista tukemista.

Sitoumusten määrää on mahdollista kasvattaa nykyisestä moninkertaiseksi, jolloin ne voivat toimia koko yhteiskuntaa muuttavana voimana.

Suomessa ei ole sitoumuksen kanssa suoraan kilpailevaa järjestelmää, joka edistäisi kokonaisvaltaisesti kestävästä kehitystä. Tarve laaja-alaisesti kestävyyskysymykset huomioivalle järjestelmälle on siis olemassa. Kestävän kehityksen aloitteita ja eri laatu- ja vastuullisuusjärjestelmiä integroimalla on

mahdollista välttää päällekkäistä raportointia ja saavuttaa huomattavia synergiahyötyjä. Toimenpidesitoumusten raportointi voi tulevaisuudessa palvella merkittävällä tavalla kansallista kestävän kehityksen raportointia YK-tasolle. Sitoumusprosessi tarjoaa myös kansainvälisesti sovellettavissa olevan mallin edistää kestävästä kehitystä.

Potentiaalin toteutuminen vaatii lisätyötä

Jos toimenpidesitoumuksen kehittämiseen ja koordinointiin ei varata tarpeeksi resursseja, työkalun kautta saavutettavat hyödyt kestävyystyössä jäävät vähäisiksi. Kun tule-

vaisuudessa käyttäjämäärä kasvaa, lisääntyy myös kehittämisen tarve. Verkkosivuston ja sitoumustietokannan käytettävyyden parantamisen ohella tarvitaan muita toimia, esimerkiksi tunnettuuden parantamista ja organisaatioiden lisämotivointia.

Sitoumustyökalun pitkäjänteiseen ylläpitoon ja kehittämiseen tarvitaan tuntuvia lisäresursseja.

Yksi hankkeessa paikannettu kehittämiskohde on toimenpidesitoumuksia kokoava verkkosivusto ja tietokanta. Sen käytettävyyttä ja teknistä toimivuutta tulee parantaa. Riskinä on,

että sitoumuksiin sisältyvä oppimis- ja innostamispotentiaali tyrehtyy sivuston heikkoon käytettävyyteen. Nykymuodossaan tietokanta ei mahdollista helppoa ja selkeää toimenpiteiden seuranta ja vertailua eikä nosta esiin sitoumusten raportoinnin puutteita ja onnistumisia.

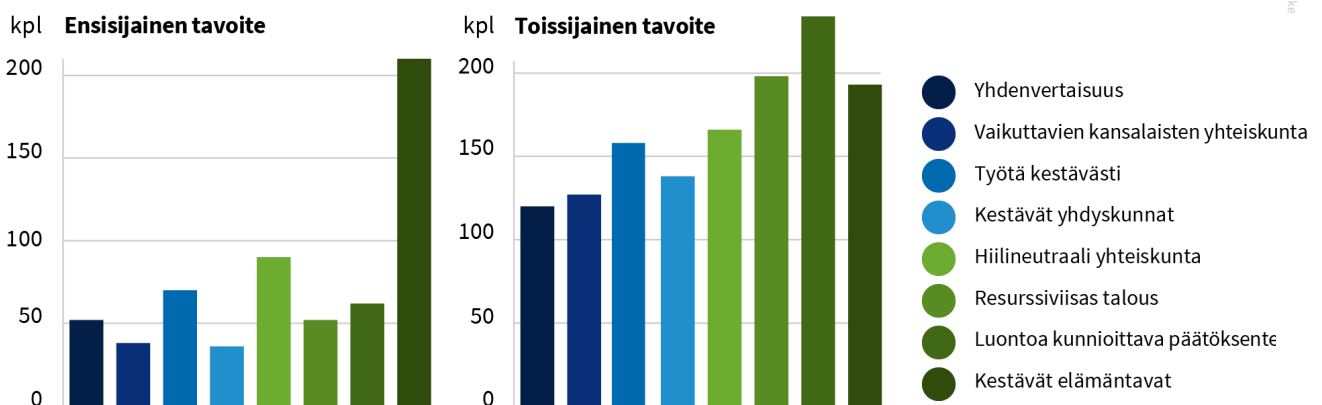
Tietokantaan kertyy paljon tietoa parhaista käytännöistä ja uusista oivalluksista, mutta sitä on vaikea löytää ja hyödyntää. Käyttökelpoisten kokeiluaihioiden tunnistamista helpottamaan tarvitaan eri tyyppisten sitoumusten ja käyttäjäroolien ryhmittelyä. Parhaimmillaan toimenpidesitoumuksista syntyy kattava valikoima käytäntöjä, joita kuka tahansa voi soveltaa kestävyystyössänsä.

Vaikka sitoumusten määrä kasvaa nopeasti, yleinen tietoisuus kestävä kehityksen toimenpidesitoumuksista yritysten, yhteisöjen ja kansalaisten keskuudessa on ohutta. Laajoja yleisö- ja tavoitettavissa tiedotusvälineissä sitoumukset näkyvät vain harvoin. Esimerkiksi Yleisradion verkkosivustolta (www.yle.fi) löytyi maaliskuussa 2017 vain kaksi mainintaa yhteiskuntasitoumuksista.

Sitoumusten ja niiden raportoinnin läpinäkyvyys on ensisijaista. Erityisesti onnistumistarinoita sitoumustyökalun hyödyistä organisaatiolle tai yksittäisille ihmisille pitää nostaa näkyvästi esiin ja malliksi uusille toimijoille. Sitoumusten erilaisten hyötyjen korostaminen toimenpidesitoumuksen verkkosivuilla ja levitys eri viestintäkanavissa voi parhaimmillaan tarjota esimerkiksi kunnille helppokäyttöisen alustan seurata ja tukea alueellaan tapahtuvaa käytännön kestävyystyötä ja yksittäisten ihmisten tekoja.

Mikä Suomen kestävä kehityksen tavoite motivoi tekemään toimenpidesitoumuksen?

Itä-Keski-Viikkoliite

Yksittäiselle sitoumukselle on mahdollista ilmoittaa yksi ensisijainen ja useita toissijaisia tavoitteita.

Suosituksset toimenpiteiksi

1. Kestävän kehityksen omistajuutta on laajennettava ja vahvistettava jotta toimenpidesitoumusten määrä ja vaikuttavuus kasvaa.

Sitoumusten määrä on kasvanut voimakkaasti, mutta laajan yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaaminen edellyttää nykyistä merkittävästi enemmän sitoumuksia. Mitä useampi toimija tekee toimenpidesitoumuksen ja mitä paremmin sitoumusten vaikuttavuus pystytään todentamaan, sitä laajemmalle tietoisuus yhteiskuntasitoumuksesta leviää ja innostaa mukaan uusia toimijoita. Esimerkiksi kestävän kehityksen toimikunnan jäsentahot tarvitaan viemään sitoumusta eteenpäin itse ja omille sidosryhmilleen.

2. Toimijoiden yhteistyötä on vahvistettava, viestintää terävöitettävä ja näkyvyyttä lisättävä.

Uudenlainen tapa edistää kestävää kehitystä vapaaehtoisten toimenpidesitoumusten avulla on herättänyt laajaa kiinnostusta eri toimijoissa. Sitoumuksen tehneet odottavat saavansa tukea sitoumustyöhön sekä mahdollisuuksia verkostoitumiseen: inspiraatiota, neuvoja, kontakteja ja näkyvyyttä. Nykytilanteessa onnistumisia, innostavia esimerkkejä ja yhteistyömahdollisuuksia ei kyetä jakamaan riittävästi verkoston kesken eikä sitoutumustyö näy julkisuudessa. Sitoumuksen jo tehneiden hyviä kokemuksia ja konkreettisia hyötyjä on nostettava esiin nykyistä paremmin resurssoidulla viestinnällä ja markkinoinnilla.

3. Sitoumustietokanta ja verkkosivusto vaativat merkittävää uudistamista.

Nykyinen sitoumustietokanta on käytettävyydeltään kömpelö. Se muun muassa asettaa kaikki toimenpidesitoumukset samalle viivalle organisaation koosta ja sitoumuksesta riippumatta. Sitoumuksen tehneiden ja siitä kiinnostuneiden käytössä on oltava tarkoituksenmukainen tiedonhallinnan alusta. Toimenpidesitoumuksista kertyvän tiedon on oltava avointa ja helppokäyttöistä myös suhteessa muihin kestävän kehityksen raportointijärjestelmiin. Kun sitoumusten määrä kasvaa, sujuvasti toimivan tiedonhallinnan tarve korostuu entisestään.

Kestävän kehityksen sitoumukset on kansainvälisesti ainutlaatuinen sosiaalinen innovaatio. Laajalla yhteistyöllä ja riittävillä resursseilla sitoumuksista tulee kansallisen kestävän kehityksen työn kiintopiste ja suomalainen menestystarina maailmalla.

Tutkimuksen aineisto ja menetelmät

Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus: sitoumustyökalun arviointi ja kehittäminen (Ke-keArvi) -hanke selvitti, miten yhteiskuntasitoumusta ja siinä käytettävää toimenpidesitoumustyökalua tulisi kehittää kestävän kehityksen Agenda 2030:n kansallisessa toimeenpanossa. Hanke arvioi sitoumuksen ja työkalun vaikuttavuutta, vahvuuksia, heikkouksia ja riskejä monipuoliseen aineistopohjaan perustuen.

Aineistoon kuuluivat sitoumuksen antaneiden raportit sitoumusten edistymisestä, verkkokyselyistä, osallistavista työpajoista, haastatteluista ja media-analyysi sekä vertailut muihin vastavaihin aloitteisiin. Hanke muodosti tutkimustietoon perustuvat kehittämissuosituksen vuorovaikuttaisesti eri sidosryhmien kanssa.

Lisätietoja:

Hankkeen loppuraportti: <http://tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=21901>

Hankkeen verkkosivu: www.syke.fi/hankkeet/kekearvi

Kestävän kehityksen sivusto: www.kestavakehitys.fi

Yhteiskuntasitoumus ja toimenpidesitoumukset: www.sitoumus2050.fi

Kirjoittajat, jotka antavat lisätietoja:

Erikoistutkija Jari Lyytimäki työskentelee Suomen ympäristökeskuksen ympäristöpolitiikka-keskuksessa. Hän on tutkinut muun muassa ympäristötiedon ja kestävyysindikaattoreiden käyttöä. Sähköposti: jari.lyytimaki@ymparisto.fi

Tutkija Satu Lähteenoja johtaa Demos Helsingin resurssiviisaan talouden teema-aluetta. Hän tutkii sitä, miten kestäviä elämäntapoja edistetään kaupungeissa, yrityksissä ja hallinnossa. Sähköposti: satu.lahteenoja@demoshelsinki.fi

KekeArvi oli Suomen ympäristökeskuksen, Demos Helsingin ja Kaskas Median hanke, joka toteutettiin osana valtioneuvoston vuoden 2017 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa. Kaikki tässä paperissa esitetyt arviot ovat tutkijoiden omia.

Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtaja:

Erytisasiantuntija Sami Pirkkala

Valtioneuvoston kanslia/Politiikka-analyysiyksikkö

sami.pirkkala@vnk.fi

**DEMOS
HELSINKI**

S Y K E

kaskas
media

**VALTIONEUVOSTON
SELVITYS- JA TUTKIMUSTOIMINTA**
www.tietokayttoon.fi